

NESTOR KAVVADAS

**PNEVMATOLOGIA
SFÂNTULUI ISAAC SIRUL**

Colecția „Patristica” este coordonată de
Dragoș Dâscă și Pr. Cezar Țăbârnă

Referent științific:
Prof. univ. dr. Ștefan Munteanu,
Institutul de Teologie Ortodoxă „Saint Serge”, Paris

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

KAVVADAS, NESTOR

Pneumatologia Sfântului Isaac Sirul / Nestor

Kavvadas ; trad. din lb. germană de Marian Pătru. - Iași :

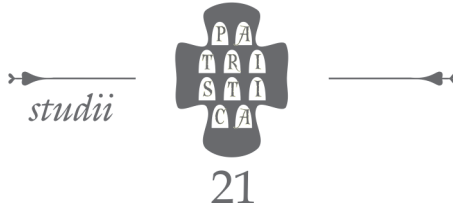
Doxologia, 2016

Conține bibliografie

ISBN 978-606-666-526-1

I. Pătru, Marian (trad.)

235.3 Isaac Sirul

NESTOR KAVVADAS

**PNEVMATOLOGIA
SFÂNTULUI ISAAC SIRUL**

Traducere din limba germană
MARIAN PĂTRU

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2016

CUPRINS

Mulțumiri	9
Sfântul Isaac Sirul și <i>Capitolele despre cunoaștere:</i> Pneumatologia și contextul ei	11

Partea întâi

*Autorii misticii siro-orientale ca reprezentanți ai unei tradiții
distincte: Percepția de sine și percepția din exterior*

I. Sinodul lui Timotei I și învinuirea de mesalianism	21
I.1. Învinuirea de mesalianism și mistica siro-orientală	26
I.1.1. Despre folosirea învinuirii de mesalianism în Biserica Siro-Orientală a secolelor al VI-lea și al VII-lea	26
I.1.2. Referiri ale misticilor siro-orientali la învinuirea de mesalianism	34
II. Autorii misticii siro-orientale ca reprezentanți ai unei tradiții distincte: Mărturii despre apartenența comună la același grup	43
III. Caracteristici identitare ale misticii siro-orientale: monahismul anahoretic sever în opoziție cu monahismul chinovial legat de Biserică?	51
III.1. Viață în singurătate și viață în comunitate	53
III.2. Ordine liturgică obligatorie și rugăciune individuală	58
III.3. Reprezentanții misticii siro-orientale și cultura „scolastică” a școlii din Nisibis	60
IV. Curentul mistic – Trăsături ale unei identități	71

Partea a doua
Duhul lui Dumnezeu și omul la Sfântul Isaac Sirul

V. Cunoașterea duhovnicească în calitate de cunoaștere a „lumii celei noi”: despre teologia creației și soteriologie ca premise ale pnevmatologiei	85
V.1. Existența umană și „învățătura despre cele două lumi”	86
V.2. Istoria biblică a mântuirii ca educație: păcat originar, moarte și pedagogie divină	89
VI. Ancorarea trinitară a lucrării Sfântului Duh asupra omului	97
VI.1. Deosebirea „antiohiană” dintre ființa și lucrarea lui Dumnezeu, respectiv a Sfântului Duh la Sfântul Isaac	100
VI.2. Rezultate provizorii	106
VII. Lucrarea Sfântului Duh asupra omului ca împărtășire a cunoașterii: Despre epistemologia Sfântului Isaac	109
VII.1. Domeniul și împărțirea internă a conceptului de cunoaștere	110
VII.2. Contemplația	114
VII.2.1. Conținutul de cunoaștere și statutul teoretico-epistemologic al contemplației	115
VII.2.2. Obiectul specific al contemplației	117
VII.2.3. Interiorizarea credinței în înviere ca scop al cunoașterii dobândite prin contemplație	121
VII.2.4. Observații cu privire la structura conceptului de cunoaștere la Sfântul Isaac	125
VII.3. Aspecte ale deosebirii fundamentale dintre cunoașterea duhovnicească și treptele sale premergătoare	129
VII.3.1. Caracterul indefinibil al conținutului cunoașterii duhovnicești: continuitate și discontinuitate față de contemplație	130

VII.3.2. „Mijloacele” descoperirii de neîmpărtășit a Duhului: Limba	142
VII.3.2.1. Sfânta Scriptură	146
VII.3.2.2. Rugăciunea ca mijloc de revelare a Duhului	162
VII.3.3. Structura cunoașterii duhovnicești ca act al revelației divine	171
VII.3.4. Condiții pe care trebuie să le îndeplinească subiectul uman pentru primirea cunoașterii duhovnicești: autoconcentrararea în intelect	178
VIII. Înduhovnicirea	187
VIII.1. Înduhovnicirea ca înțelegere a prezenței permanente a Mângâietorului	188
VIII.2. Aspectul onto-teologic și iconomic al îndumnezeirii	190
VIII.2.1. Ancorarea eshatologică a lucrării Duhului la Sfântul Isaac: influența lui Teodor de Mopsuestia	193
VIII.2.2. Premisele teologico-antropologice ale relației tensionate dintre abordarea onto-teologică și cea iconomică	198
VIII.2.3. Despre rolul intelectului uman	203
VIII.3. Înduhovnicirea ca eliberare	206
VIII.3.1. Libertatea celui înduhovnicit și legea	207
VIII.3.2. Diferența dintre mijlocire și caracterul nemijlocit al acțiunii Duhului și corelația dintre voința divină și cea umană	212
VIII.3.2.1. Raportul voință divină – autonomie umană și iconomia celor două lumi	212
VIII.3.2.2. Raportul voință divină – autonomie umană și înduhovnicirea individului	219
IX. Pnevmatologia și contextul ei	225
Bibliografie	237
Indici scripturistici	259
Indici generali	263

Mulțumiri

Această carte este o variantă prelucrată a tezei de doctorat pe care am susținut-o în vara anului 2011 la Facultatea de Teologie Catolică a Universității din Tübingen.

Sunt foarte bucuros că am posibilitatea de a mulțumi aici celor care, în diferite feluri și în diferite perioade, au făcut posibilă această lucrare. În primul rând, îndrumătorului meu de doctorat prof. dr. Bernd Jochen Hilberath care a stimulat, îndrumat și încurajat această lucrare într-un mod aparte. De asemenea, îi mulțumesc prof. dr. Hans Reinhard Seeliger, care nu doar că mi-a pus la dispoziție condiții de lucru excelente pentru a mă putea dedica mai mulți ani la rând acestei lucrări, ci m-a și ajutat într-o mulțime de privințe. Pentru toate acestea le mulțumesc din inimă. Le mulțumesc de asemenea domnului prof. dr. Stephen Gerö, care a întocmit cel de al treilea referat, doamnei prof. dr. Luise Abramowski (+), maestrului meu prof. dr. Thomas Alexander Szlezác, domnului prof. dr. Johannes Pahlitzsch, domnului dr. Dmitrij Bumazhnov și, nu în ultimul rând, dr. Benjamin Gleede, Maria Stöltzer și Marius Gnauk care au îmbunătățit foarte mult textul din punctul de vedere al limbii.

Le mulțumesc din inimă părinților mei, Christos Kavvadas și Panagiota Poupi; și Giorgos Poupis, Ourania Kavvada și Tasoula Kavvada.

Mulțumirea mea specială se îndreaptă către prietenii mei, Dr. Vasileios Tsakiris și dr. Konstantinos Garitsis.

Pentru acceptarea în *Vigiliae Christianae Supplements* datoroz mulțumiri editorilor seriei, domnul prof. dr. Jan den Boeft, prof. dr. Bart D. Ehrman, prof. dr. Johannes van Oort, prof. dr. David D. Runia și prof. dr. Clemens Scholten, ca de asemenea referentului anonim și doamnei Mattie Kuiper.

Sfântul Isaac Sirul și *Capitolele despre cunoaștere*: Pneumatologia și contextul ei

Capitolele despre cunoaștere ale Sfântului Isaac Sirul, patru serii conținând fiecare circa o sută de unități – cele mai multe sub formă de apoftegmă – sunt printre operele acestui autor, probabil cel mai original al misticii siro-orientale, cele mai reprezentative și cu siguranță cele care, atât din punctul de vedere al limbii, cât și al conținutului, se pretează cel mai bine interpretării. În același timp, *capitolele despre cunoaștere* ocupă o poziție aparte în cadrul dezvoltării literaturii mistice siro-orientale, acestea reprezentând un tip de compendiu care rezumă structura teoretică a acestei tradiții. Probabil datorită acestui fapt, ca de asemenea datorită renumelui unic al Sfântului Isaac¹, acestea au exercitat o influență profundă – care așteaptă încă să fie cercetată – asupra autorilor de mai târziu aparținând aceleiași tradiții.

Tema centrală a acestor apoftegme corespunde preocupării întregii mistici siro-orientale: transformarea vieții umane într-o existență duhovnicească prin sălășluirea Sfântului

---

¹ Pentru o perspectivă de ansamblu asupra stadiului cercetării vieții și operei Sfântului Isaac, vezi: Patrik Hagman, *The Asceticism of Isaac of Nineveh*, Oxford 2010, 223-233; Cf. Grigory Kessel/Karl Pinggéra, *A Bibliography of Syriac Ascetic and Mystical Literature* (Eastern Christian Studies 11), Louvain, 2011, 103-122. Sabino Chialà oferă o abordare cuprinzătoare a vieții și a învățăturii sale, a scrierilor și a transiterii lor în manuscris, a traducerilor medievale și moderne ca și a influenței lor în: *Dall' asceti eremitica alla misericordia infinita. Ricerche su Isacco di Ninive e la sua fortuna*, Firenze, 2002 [Sabino Chialà, *Isaac Sirianul – asceza singuratică și mila fără sfârșit*, trad. Maria Cornelia și diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2012].

Duh². O asemenea transformare este în același timp scopul ultim al ascezei anahoretice și în general al existenței umane „în această lume”. Acest fenomen al inițierii omului în existența duhovnicească – ca și cel al puterii Sfântului Duh care lucrează în această inițiere – a fost descris de fapt de mai multe ori, atât în *Capitolele despre cunoaștere*, cât și în restul literaturii mistice siro-orientale, însă nicăieri nu a fost discutat în mod sistematic³. Cu toate acestea, la baza acestor descrieri se află structuri de gândire coerente, chiar sistematice. Analiza *Capitolelor despre cunoaștere* din lucrarea de față – prima analiză cuprinzătoare a acestor texte încă needitate în original – servește

² Încă din cele mai vechi mărturii ale monahismului, sălășluirea Sfântului Duh reprezintă scopul ultim al ascezei: vezi F. Nau, *La version syriacque de la première lettre de Saint Antoine*, în: ROC 14 (1909), 281-297, aici 296 [de asemenea, Antonius Eremita (dub.), *Epistula prima*, G. Garitte (CSCO Iber. 6), Louvain, 1955, 4,1-20]; Cf., Scrisoarea a VII-a în greacă (a XIII-a în siriacă), ed. F. Nau (PO IX), 453,6-10 [„Duhul pocăinței” (πνεῦμα μετανοίας), care se distinge de Sfântul Duh, „predă sufletele Sfântului Duh, atunci când el le-a curățit deplin, și [acesta] nu încetează să toarne peste el mireasmă și dulceață după cum a spus și Levi: «cine a cunoscut plăcerea Duhului dacă nu aceia în care El și-a făcut sălaş?» (Apocrif neidentificat) [ὅταν καθάρῃ αὐτὰς (sc. τὰς ψυχὰς) τελείως, παραδίδωσιν αὐτὰς τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, καὶ οὐ παύεται ἐπιπέσει αὐταῖς εὐωδίαν καὶ γλυκύτητα, καθὼς καὶ ὁ Λεῦϊ φησὶ: «καὶ τὴν ἡδονὴν τοῦ πνεύματος τίς ἔγνω, εἰ μὴ ἐκεῖνοι, εἰς οὓς κατεσεκλήνωσεν;»] și scrisoarea a IV-a în greacă (a IX,X,VIII-a în siriacă), *ibidem*, 443-445 [p. 445: Călugării care doresc „să primescă un dar spiritual” (χάρισμα πνευματικὸν ἀναλαβεῖν), trebuie să stăruie în lucrările ascezei, „cerând din toată inima Duhul de foc și El li se va da” (αἰτοῦντες ἐν ὅλῃ καρδίᾳ τὸ Πνεῦμα τοῦ πυρὸς καὶ δοθήσεται ὑμῖν) (6-8); Cf. *Apophthegmata Patrum (collection systématique)* XI.37 (SC 474, Guy 152); XV.19 (SC 474, Guy 300); XVI.22 (SC 474, Guy 404).

³ Listele (mai mult sau mai puțin structurate) cu modurile în care lucrează Sfântul Duh existente în operele autorilor siro-orientali [vezi, de exemplu, Yohannan din Daliatha [dub.; fortasse Yawsep Hazzaya, vezi Robert Beulay, „Introduction”, în: *La collection des lettres de Jean de Dalyatha*, ed. R. Beulay, PO 39, Turnhout 1978 (în lucrarea de față = Beulay), 257-302, aici 43f.], E48 și E49 (Beulay 500-521), ambele scrieri „despre diferitele lucrări ale harului care li se cuvin celor care se nevoiesc” (Beulay 500)], abia dacă pot fi caracterizate ca sistematizări. Pentru citarea din opera lui Yohannan din Daliatha: E (= epistula) se referă la scrisori, M (= memra) la tratate; între paranteze este indicat numele editorilor și numerele paginilor respectivei ediții. La tratatele inedite 16-29 între paranteze se află numerele paginilor manuscrisului Vat. Sir. 124.

tocmai reconstruirii acestor structuri de gândire implicite. Pentru a face aceasta trebuie evidențiat în ce măsură însăși pnevmatologia Sfântului Isaac Sirul – concentrată pe interioritatea pură – este legată de destinul specific al anahoretismului siro-oriental, privit în cadrul dezvoltării istorice a Bisericii din acea vreme.

PARTEA ÎNTÂI

**Autorii misticii siro-orientale ca
reprezentați ai unei tradiții distincte:
Percepția de sine și percepția din exterior**